

ความต้องการเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศเพื่อการสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุ

ธีระ สนิเตธารักษ์¹ และอัครนัย ขวัญอยู่²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและความต้องการในการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีในกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยใช้วิธีสุ่มจากพื้นที่ 5 ภูมิภาค จำนวน 13 จังหวัด ขนาดตัวอย่างของกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ที่ 2,208 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้นและตอนกลางส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม “ติดสังคม” หรือกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี ร้อยละ 99.5 และ 98.9 ตามลำดับ สำหรับผู้สูงอายุตอนปลายส่วนใหญ่จะได้รับการประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดสังคม” เช่นเดียวกับสองกลุ่มแรก แต่สังเกตได้ว่าสัดส่วนของผู้ที่ถูกประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดเตียง” มีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ร้อยละ 5.0 ด้านการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้นส่วนใหญ่มีการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบพีเจียโฟน ซึ่งส่งผลต่อผู้สูงอายุในแง่ของการใช้งาน ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุตอนกลางและตอนปลายส่วนใหญ่มีการใช้โทรศัพท์มือถือแบบพีเจียโฟน ในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการใช้งาน เมื่อพิจารณาความต้องการในการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุตอนปลายไม่มีความสนใจในหลักสูตรใด แต่ผู้สูงอายุตอนต้นและตอนกลางสนใจการค้าขายออนไลน์และการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย รวมถึงการใช้ ICT พื้นฐานและเนื้อหาเกี่ยวกับความเข้าใจดิจิทัล ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนี้ยังต้องการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ : 1. ผู้สูงอายุ 2. เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร 3. ความต้องการในการฝึกอบรม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีเมล : tera@tu.ac.th โทร : 02 696 5800

² อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีเมล : akkarana@gmail.com โทร : 02 696 5800

The demand for information technology and digital communications among the elderly

Teera Sindecharak³ and Akkaranoi Kwanyoo⁴

Abstract

This research aims to survey information on the elderly's requirements of technology usage and technology training. A sample in this research was chosen randomly from 13 provinces in 5 regions, totaling 2,208 individuals. A tool used in the research was an interview. The research findings found that most of the early- and mid-elderly groups belong to the "social-bound" group that are able to help themselves well, with 99.5% and 98.9%, respectively. Most of the late seniors were evaluated as a "social-bound" group similar to the first two groups. However, the proportion of those categorized as the "social-bound" group has increased significantly by 5%. Electronic devices the majority of early seniors' use are mobile phones such as smart phones which is in a greater proportion than feature phones indicating a positive effect on the elderly in terms of usability. While most of the mid- and late-elderly groups use feature phones which is in a greater proportion than smart phones resulting in the limitation of usage. Considering the need for information technology training, it was found that the late-elderly group does not have any interest in the curriculum. However, the early- and mid-elderly are interested in online commerce and social media marketing, including the use of basic ICT and digital understanding content showing that the two groups also want to use technology on a daily basis.

Keywords: 1. Elderly 2. Technology for communication 3. Demand for training

³ Assistant professor, Ph.D., Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasart University, Pathum Tani, Thailand.

Email address: tera@tu.ac.th Tel: 02 696 5800

⁴ Lecturer, Ph.D., Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasart University, Pathum Tani, Thailand.

Email address: akkaranoi@gmail.com Tel: 02 696 5800

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะพบว่า จำนวนประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในปัจจุบัน กลายเป็นประเด็นสำคัญที่นักประชากรศาสตร์ ผู้บริหารนโยบาย ผู้นำระดับภูมิภาค หรือระดับชาติ รวมถึงนักการตลาดทั่วโลกต้องจับตามอง เนื่องจากภาวะผู้สูงอายุนั้นไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลหรือภายในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อในวงกว้างไปจนถึงระดับประเทศและระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภาคเศรษฐกิจ (Kchanan, 2018)

ผู้สูงอายุตามความหมายของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุปี 2546 และองค์การสหประชาชาติ (United Nations) คือ บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute, 2016) ซึ่งผู้สูงอายุในสังคมไทยได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล ในการสนับสนุนและพัฒนาให้สามารถทำประโยชน์และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” (aged society) ตั้งแต่ปี 2548 อันเนื่องมาจากอัตราการเกิดของคนไทยลดลงอย่างมาก และชีวิตคนไทยที่ยาวขึ้น จนทำให้ประเทศไทยกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (complete aged society) ในปี พ.ศ. 2564 และเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (super aged society) ในปี พ.ศ. 2574 (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute, 2016)

สำหรับประเทศไทยนั้น National Statistical Office (2014) นำเสนอข้อมูลว่าประเทศไทยได้สำรวจผู้สูงอายุครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2537 และก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง มีประชากรผู้สูงอายุปัจจุบันร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด จำนวนผู้สูงอายุมีมากถึง 10 ล้านคน และจากรายงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ปี พ.ศ. 2552 ระบุว่าประเทศไทยจะมีประชากรสูงอายุมากขึ้น โดยคาดว่าจำนวนผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมีประมาณร้อยละ 20 ของประชากร พ.ศ. 2568 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 ใน พ.ศ. 2593 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับภาระการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติแล้ว ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2568 จากสถานการณ์และแนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ของประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยได้เตรียมความพร้อมและหาทางรับมือกับปัญหาในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผู้สูงอายุขาดคนดูแล ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุ ปัญหาการเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุ ปัญหาการสร้างการรับรู้ในผู้สูงอายุ ปัญหาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ จะเห็นได้จากนโยบายต่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ สถานะความสัมพันธ์ในสังคมและครอบครัว เช่น การให้ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพ การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุผ่านกองทุนหลักประกันสุขภาพสปสช. การจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสารสนเทศที่สนใจและเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ต้องการให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ โดยนำแนวคิดความต้องการเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศ โดยผลการศึกษานี้ทำให้ทราบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึงความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุ นำไปสู่การเสนอต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือปรับปรุงการให้บริการสารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุ
2. เพื่อสำรวจความต้องการในการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

คำนิยามของผู้สูงอายุ

ปัจจุบัน สหประชาชาติ (United Nations) ยังไม่มีนิยามที่แน่นอนว่าอายุเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็น “ผู้สูงอายุ” (older/elderly person) แต่สหประชาชาติใช้อายุ 60 ปีขึ้นไปในการนำเสนอสถิติ ข้อมูล และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้อายุ 65 ปีขึ้นไป เป็นเกณฑ์ในการเรียก “ผู้สูงอายุ” ทั้งนี้ United Nation (2015) เสนอว่า ผู้สูงอายุ (older person) หมายถึง ประชากรทั้งชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุไว้ 3 ระดับ ได้แก่ 1. สังคมผู้สูงอายุ (aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด 2. สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และ 3. สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด

สำหรับประเทศไทย กำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย” (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute, 2018)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Loipha (2014) ได้สรุปว่าเทคโนโลยีสารสนเทศไม่ใช่เทคโนโลยีของคนวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวเท่านั้น แต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัย เนื่องจากการขาดโอกาสในการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศจึงไม่เป็นที่นิยมสำหรับผู้สูงอายุเช่นคนวัยอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีเวลามากกว่าคนในวัยอื่น ๆ หากส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม จะช่วยให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยเฉพาะต่อการดูแลสุขภาพด้วยตนเองได้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอีกด้วย ดังนั้น การให้ความรู้ความเข้าใจ การพัฒนาทักษะและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นความท้าทายเร่งด่วนที่ควรมีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม

National Statistical Office (2015) สำรวจปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยผู้สูงอายุนั้นเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อสื่อสาร โดยติดต่อสื่อสารผ่านการใช้โปรแกรมสนทนาหรือเว็บไซต์ที่เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ และการค้นหาข้อมูลข่าวสารที่สนใจ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลดีต่อสุขภาพจิต สำหรับผู้สูงอายุอีกด้วย โดยมีผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารจะรู้สึกโดดเดี่ยว (loneliness) น้อยลง และช่วยลดภาวะซึมเศร้า (depression) ในผู้สูงอายุได้ถึงร้อยละ 34

Saraphon (2018) ศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลมะอี อำเภอนาหว้า จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุสามารถรับรู้สารสนเทศได้จากการฟังและมีความต้องการด้านเนื้อหาสารสนเทศที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต คือ เรื่องการดูแลสุขภาพในแต่ละโรค เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ส่วนด้านเนื้อหาของสารสนเทศที่สำคัญ คือ เรื่องการศึกษาโดยการเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้สูงอายุ คือ สื่อโสตวัสดุ เช่น รายการวิทยุ เสียงตามสาย ส่วนด้านแหล่งสารสนเทศ คือ มีบุคลากรเฉพาะประสานงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และด้านอื่น ๆ คือ มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัญหาโรคภัยไข้เจ็บที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องเผชิญ จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการรับรู้เนื้อหาสารสนเทศที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้มีสุขภาพที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ต่อไป

Savangkit (2019) ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย โดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมฐานสมรรถนะ พบว่า 1) กรอบสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วยสมรรถนะ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านการจัดการข้อมูล ด้านสังคมออนไลน์ ด้านความปลอดภัย ด้านการบูรณาการในชีวิตประจำวัน และด้านคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติ 2) ผู้สูงอายุมีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ มีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ ขาดความรู้มากที่สุด รองลงมา คือ ขาดประสบการณ์ 3) หลักสูตรการฝึกอบรมฐานสมรรถนะระดับพื้นฐานประกอบด้วย 6 โมดูล และระดับสูงประกอบด้วย 12 โมดูล โดยภาพรวมหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก และทุกโมดูลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 4) ค่าเฉลี่ยสมรรถนะหลังจากการฝึกอบรมทั้งหลักสูตรระดับพื้นฐานและระดับสูง สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรระดับพื้นฐานและระดับสูงอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ตามลำดับ

ระเบียบ ขอบบังคับ กฎเกณฑ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งเป็นแผนหลักในการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยสู่ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาในทุกภาคส่วน เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” มีเป้าหมายในแผนงานหรือโครงสร้างสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลในช่วง 5 ปีแรก เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้คนสังคม และระบบเศรษฐกิจภายในชาติได้เตรียมความพร้อม และปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคตด้านการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมในทิศทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อคนในชาติและเพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืน โดยประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ 10 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การเสริมสร้าง และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศ สู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 6: การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาล
ในสังคมไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 7 : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์

ยุทธศาสตร์ที่ 8 : การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 9 : การพัฒนาภาคเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์ที่ 10 : ความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการพัฒนา

การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ในมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดี การขยายการลงทุน เพิ่มการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา แต่ประเทศไทยก็ยังประสบปัญหา และมีการพัฒนาที่ช้าอยู่มาก หากเทียบกับหลายประเทศ เนื่องจากคุณภาพโครงสร้างพื้นฐานในประเทศ อีกทั้งประเทศไทยยังมีเศรษฐกิจที่ผันผวน เศรษฐกิจโดยรวมขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าศักยภาพมาต่อเนื่องหลายปี รวมถึงยังต้องเผชิญกับแรงกดดัน ความเสี่ยงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายคน เงินทุน องค์ความรู้ เทคโนโลยี ข่าวสาร สินค้า และบริการอย่างเสรี ทำให้การแข่งขันในตลาดโลกรุนแรงขึ้น ส่งผลให้มีการรวมตัวด้านเศรษฐกิจของกลุ่มต่าง ๆ ในโลกมีความเข้มข้นขึ้น ประเทศเศรษฐกิจใหม่มีขีดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้สังคมโลกมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ทำให้เกิดภัยคุกคามและความเสี่ยงในขณะเดียวกันประเทศไทยมีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลง ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพ และมีแนวโน้มอยู่คนเดียวสูงขึ้น ปัญหาความยากจนยังกระจุกตัวหนาแน่น เนื่องจากการกระจายโอกาสการพัฒนาไม่ทั่วถึง ในขณะที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ และชุมชนเมือง ประกอบกับสภาพภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลงผันผวนมากขึ้น ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยมากกว่าในอดีต ต่อจากนี้ไปประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ เพื่อแก้ไขปัญหาฐานสำคัญที่สะสมมาอย่างยาวนาน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับประเด็นที่มีลักษณะการบูรณาการ เพื่อการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างแท้จริง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018)

ปัญหาที่เกี่ยวข้อง

ด้านสุขภาพ

จากการสำรวจสุขภาพประชาชน พบว่าโรคที่พบในผู้สูงอายุมากที่สุด คือ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน ข้ออักเสบ ข้อเสื่อม โรคถุงลมโป่งพอง หลอดลมปอดอุดกั้นเรื้อรัง หลอดเลือดหัวใจตีบ กล้ามเนื้อหัวใจตาย และอัมพาต นอกจากโรคที่กล่าวไปข้างต้นแล้วสถานการณ์สุขภาพของผู้สูงอายุที่น่าเป็นห่วงคือ กว่าร้อยละ 35 ของผู้สูงอายุทั่วประเทศนั้นมีปัญหาภาวะอ้วน ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวโน้มการคาดคะเนของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตัวเอง ทำให้เกิดภาระต่อบุคคลผู้ดูแลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากสถิติปี พ.ศ. 2559 จำนวนผู้สูงอายุร้อยละ 3.8 นั้น มีปัญหาที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองในกิจวัตรประจำวันได้ หากสถานการณ์ดังกล่าวยังคงดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ คาดการณ์ว่าปี พ.ศ. 2580 จำนวนผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 6.7 (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute, 2016a)

ด้านเศรษฐกิจ

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุมีปัญหาหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. หนึ่งในสามของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน โดยผลการสำรวจพบว่า ในปี พ.ศ. 2558 ผู้สูงอายुर้อยละ 34.30 มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน หรือรายได้น้อยกว่า 2,647 บาทต่อเดือน ทำให้ผู้สูงอายุมีการออมเงินที่น้อยมาก โดยพบว่าแรงงานในระบบจะมีการดูแลสุขภาพสวัสดิการของแต่ละกลุ่ม เช่น ข้าราชการมีกองทุนบำเหน็จข้าราชการ (กบข.) เอกชนมีกองทุนประกันสังคม ในขณะที่ผู้สูงอายุที่แต่ก่อนทำอาชีพเป็นแรงงานนอกระบบแทบจะไม่มีมีการออมเงินแม้แต่เล็กน้อย ทำให้ผู้สูงอายุในกลุ่มอาชีพที่เป็นแรงงานนอกระบบประสบปัญหาการเงิน เมื่อเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ ทำให้เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะมีคุณภาพชีวิตที่แย่งหลังเกษียณ
2. บุตรยังเป็นแหล่งรายได้ของผู้สูงอายุแต่มีแนวโน้มที่ลดลง โดยปี พ.ศ. 2550 ผู้สูงอายุได้รับเงินจากบุตรร้อยละ 52 แต่ในปี พ.ศ. 2557 จำนวนดังกล่าวกลับลดลงเหลือเพียงร้อยละ 37
3. จำนวนผู้สูงอายุที่ยังทำงานอยู่ โดยปี พ.ศ. 2557 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 59 ของผู้สูงอายุ 60-64 ปี และร้อยละ 46 ของผู้สูงอายุ 65-69 ปี ซึ่งเหตุผลสำคัญคือ ต้องทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ร้อยละ 36.50 และสุดท้ายยังต้องส่งเสียบุตร เป็นอาชีพประจำไม่มีผู้สืบทอด และมีหนี้สิน ร้อยละ 12.50

ด้านครอบครัวและสังคม

การอยู่อาศัยของผู้สูงอายุมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกันในครัวเรือนเดียวกันกับผู้สูงอายุอาจเป็นได้ทั้งภาระและผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยในปัจจุบัน การอาศัยเป็นครอบครัวของสังคมไทยได้เปลี่ยนรูปแบบจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว

บทบาท และหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่นในด้านการส่งเสริม และพัฒนาผู้สูงอายุ

ชมรมผู้สูงอายุจัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ช่วยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งทำหน้าที่แจ้งข่าวสารสิทธิ และบริการต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุควรได้รับโดยตัวอย่างของชมรมผู้สูงอายุที่มีผลงานประจักษ์ในการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อดูแลผู้สูงอายุกันเองนั้น มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชมรมผู้สูงอายุในแต่ละภาค

ภาค	ชมรม	Horizontal Networks	Vertical Networks
ภาคเหนือ	ชมรมผู้สูงอายุตำบลโพธิ์ไทรงาม จ.พิจิตร และ จ.พะเยา	สร้างเครือข่ายในระดับตำบล	สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น โฮงเฮียนผู้สูงอายุ จ.พะเยา เป็นต้น
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ชมรมผู้สูงอายุตำบลพอกน้อย จ.สกลนคร	ขับเคลื่อน และประสานงานโดยใช้ความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน	การสร้างความร่วมมือในการระดมทุนกับเทศบาล
ภาคกลาง	ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลป่าโมก จ.อ่างทอง	รวมตัวกันเองโดยไม่มีงบประมาณในช่วงเริ่มต้น	ระดมทุนจากผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่รัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชมรมผู้สูงอายุในแต่ละภาค (ต่อ)

ภาค	ชมรม	Horizontal Networks	Vertical Networks
ภาคใต้	ชมรมผู้สูงอายุตำบลลานสกา, ชมรมผู้สูงอายุตำบลคีรี, ชมรม ผู้สูงอายุตำบลเขาแก้ว และ ชมรมผู้สูงอายุตำบลขุนทะเล	ใช้กิจกรรมเป็นการสร้าง ความสัมพันธ์จากระดับ ตำบล สู่อำเภอและเครือข่าย ระดับจังหวัด	เชื่อมความสัมพันธ์กับหน่วย งานอื่น ๆ เช่น องค์การ บริหารส่วนตำบล โรงพยาบาล อนามัย และเทศบาล เป็นต้น

หมายเหตุ : Horizontal Networks หมายถึง การสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชมรม แกนนำชมรม และชาวบ้าน เพื่อสร้างกิจกรรมและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และ Vertical Networks หมายถึง การสร้างความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ และเอกชน เพื่อระดมทุน และสร้างความร่วมมืออื่น ๆ กับชมรมผู้สูงอายุ (Thammasat University Research And Consultancy Institute, 2018)

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาของ Chuchuang (2012) ศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการเข้าร่วมกิจกรรม การพัฒนาสังคมของชมรมผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ บทบาทการร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคมของชมรมผู้สูงอายุ และศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการร่วมกิจกรรมการ พัฒนาสังคมของชมรมผู้สูงอายุ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ชมรมผู้สูงอายุในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 34 ชมรม โดยมีผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสิ้น 374 ทำการศึกษาในเชิงปริมาณ จากนั้นจึงศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการ มีส่วนร่วมของชมรมผู้สูงอายุในการพัฒนาสังคม

การพัฒนาด้วยเทคโนโลยี

สังคมสารสนเทศ หมายถึง ลักษณะของสังคมที่มีการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจในการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งต่อตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศ โดยเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถนำมาประยุกต์ ใช้ได้กับการพัฒนาได้ดังนี้

1. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศได้กลายเป็นอุตสาหกรรมผลิตที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีการประมาณการว่าตลาดโลกสำหรับอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์โทรคมนาคม รวมถึง ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ จะมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยถึงร้อยละ 20 ต่อปี แม้ว่าในปัจจุบันจะมีเพียงไม่กี่ประเทศ ในโลกที่ได้ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจจากการเป็นผู้ผลิตดังกล่าว แต่ด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีในประเทศ ต่างสามารถรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งสิ้นในภาคอุตสาหกรรมผลิต ทุกแขนง เทคโนโลยีสารสนเทศไม่เพียงแต่ถูกนำไปใช้โดยตรงในกระบวนการผลิตสินค้าต่าง ๆ แต่ยังส่งผลให้ สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงขึ้นด้วยต้นทุนที่ต่ำลง

2. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้กับประชากรเปราะบาง

การศึกษาวิจัยในประเทศไทยที่น่าสนใจ คือ การจัดทำกรอบเพื่อศึกษากลุ่มผู้เปราะบางทางสังคม พบว่า สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้มีการจัดทำโครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพชีวิต และการเรียนรู้ของคนพิการ ผู้สูงอายุ และ

ผู้ด้อยโอกาส ในยุคหลอมรวม ซึ่งน่าสนใจว่างานวิจัยดังกล่าวมีวิธีการศึกษา กลุ่มที่ศึกษา ตลอดจนการพัฒนากรอบและยุทธศาสตร์ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับงานศึกษาค้นคว้าอย่างมาก

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. การพัฒนาแบบสัมภาษณ์

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แนวความคิดจากการรวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการยกร่างแบบสัมภาษณ์ มีกระบวนการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การยกร่างแบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการทบทวนวรรณกรรม และการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การจัดเวทีรับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิในกลุ่มนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิในกลุ่มเป้าหมาย (Thammasat University Research And Consultancy Institute, 2018) เพื่อพิจารณาร่างแบบสัมภาษณ์และให้ข้อคิดเห็น เพื่อนำไปทดลองจัดเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่พื้นที่กำหนด (pre-test) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของขนาดตัวอย่างทั้งหมดหรือ ประมาณไม่น้อยกว่า 80 ตัวอย่าง (Thammasat University Research And Consultancy Institute, 2018) เพื่อทดสอบ และประเมินความถูกต้องแม่นยำของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งถ้าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าแบบสัมภาษณ์มีความเชื่อถือถูกต้องแม่นยำสูง

ขั้นตอนที่ 4 จัดเวทีรับฟังความเห็นการปรับปรุงแก้ไขและรับฟังความเห็น เพื่อหาข้อสรุปและจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 สรุปประมวลผลความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ พร้อมปรับปรุงแก้ไขแบบสำรวจฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปจัดเก็บกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 6 จัดทำคู่มือลงรหัสและคู่มือแบบสำรวจการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการภาคสนาม

2. โครงสร้างแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการจัดทำแบบสัมภาษณ์ซึ่งมี 2 ฉบับ คือฉบับที่ 1 ใช้ในการทดลองจัดเก็บข้อมูล เพื่อทดสอบความเชื่อถือได้ของแบบสัมภาษณ์ (pre-test) และฉบับที่ 2 คือฉบับที่ใช้ในการจัดเก็บจริง ทั้งนี้โครงสร้างแบบสัมภาษณ์มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ความต้องการในการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ส่วนที่ 3 การใช้ และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 4 ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นเพิ่มเติม

(Thammasat University Research and Consultancy Institute, 2018)

3. พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษานั้นผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น โดยเริ่มจากการแบ่งพื้นที่ในการศึกษาออกเป็น 5 ภูมิภาค จากนั้นจึงใช้การสุ่มเพื่อเลือกตัวแทนจังหวัดที่เป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคจำนวน 2 จังหวัด ทำให้มีจังหวัดที่เป็นตัวแทนในการศึกษาทั้งสิ้น 10 จังหวัด ดังนี้

- 1) กรุงเทพฯ และปริมณฑล ได้แก่ กรุงเทพฯ และจังหวัดนครปฐม
- 2) ภาคกลางและภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดจันทบุรี
- 3) ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุโขทัย
- 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดนครราชสีมา
- 5) ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดสงขลา

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้เพิ่มพื้นที่ศึกษาตามการจัดทำข้อมูลในพื้นที่ปฏิบัติการงานวิจัย SRI4 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิบัติการที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัย และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนอกเหนือไปจาก 10 จังหวัดที่กล่าวไปข้างต้น ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้พื้นที่ในการศึกษานั้นครอบคลุมทั้ง 5 ภูมิภาค และมีจำนวนทั้งสิ้น 13 จังหวัด

4. การกำหนดขนาดตัวอย่าง

การกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยแผนการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิในการศึกษานี้ จะใช้วิธีการประมาณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมตามสัดส่วนของขนาดในแต่ละกลุ่มประชากรย่อย (proportional allocation) ในกรณีของการประมาณค่าสัดส่วนประชากร ทั้งนี้สูตรที่ใช้ในการประมาณขนาดตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิ ดังนี้

$$n_h = n \times W_h; \quad W_h = \frac{N_h}{\sum_{all\ h} N_h}$$

ในกรณีที่จำนวนประชากรมีความแตกต่างกันมาก อาจจะประมาณค่า W_h ของกลุ่มที่มีจำนวนประชากรน้อยกว่าด้วยจำนวนเท่าของค่าเดิม โดยค่า W_h ในแต่ละกลุ่มควรจะมีค่าเกิน 0.1 ขึ้นไป ทั้งนี้เมื่อรวมค่า W_h ทุกกลุ่มแล้วต้องมีค่าเป็น 1 เสมอ

$$\text{โดยที่} \quad n = \frac{\sum_{all\ h} N_h P_h (1 - P_h)}{ND + \frac{1}{N} \sum_{all\ h} N_h P_h (1 - P_h)}$$

เมื่อ	n	คือ ขนาดตัวอย่างทั้งหมด
	n_h	คือ ขนาดตัวอย่างในชั้นภูมิที่
	N	คือ ขนาดประชากรทั้งหมด
	N_h	คือ ขนาดประชากรในชั้นภูมิที่
	P_h	คือ ค่าสัดส่วนที่มีลักษณะที่ต้องการของประชากรในชั้นภูมิที่
	E	คือ ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าที่ยอมให้เกิดขึ้น
	$Z_{\alpha/1}$	คือ ค่ามาตรฐานที่ได้จากตารางการแจกแจงแบบปกติมาตรฐาน

$(1 - \alpha)100\%$ ระดับความเชื่อมั่น หรือ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
ในการศึกษานี้ จะกำหนดใช้ค่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประมาณขนาดตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิ ดังนี้
1. กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าที่ยอมให้เกิดขึ้น

$$E = 5\% \text{ หรือ } E = 0.05$$

2. กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ $\alpha = 0.05$ หรือ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% นั้นเอง ซึ่งทำให้ได้ค่า
 $Z_{\alpha/2} = 1.96$ ดังนั้นจะได้ค่า

$$D = \frac{E^2}{Z_{\alpha/2}^2} = \frac{0.05^2}{1.96^2} = 0.0006507$$

ในการศึกษานี้ เราไม่ทราบค่าสัดส่วนประชากรในแต่ละช่วงอายุหรือชั้นภูมิ (P_h) ในกรณีที่ทราบค่าสัดส่วนประชากร เราสามารถประมาณค่า $P_h = 0.5$ ได้ เพราะค่า $P_h = 0.5$ จะทำให้ได้ตัวประมาณค่าที่มีคุณภาพพอสมควร

ตารางที่ 2 การประมาณจำนวนตัวอย่างในกลุ่มผู้สูงอายุ (ชั้นภูมิ)

ชั้นภูมิที่, h	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนประชากร, n_h	W_h	$n_h = n \times W_h$
1	ผู้สูงอายุ	2,733,506	0.7070	1,697

จากตารางที่ 2 จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษากลุ่มผู้สูงอายุอยู่ที่ 1,697 ตัวอย่าง แต่คณะผู้วิจัยได้เผื่อความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างการเก็บข้อมูล เช่น ข้อมูลที่ได้รับกลับมาไม่มีคุณภาพข้อมูลตกหล่น ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้ในการประมวลผลได้ จึงได้มีการกำหนดความคลาดเคลื่อนไว้ที่ 30% โดยใช้พื้นที่ SRI4 เป็นพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลเพื่อความคลาดเคลื่อน ทำให้ขนาดตัวอย่างของกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ที่ 2,208 ตัวอย่าง โดยมีสัดส่วนการเก็บข้อมูลกระจายไปในแต่ละพื้นที่ตามตารางที่ 3

5. การวิเคราะห์ ประมวลผล และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังผู้วิจัยได้รับแบบสัมภาษณ์กลับมาเรียบร้อยแล้ว จะทำการลงรหัส และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ หรือ SPSS ทั้งนี้ในการวิเคราะห์มีการนำเสนอในรูปแบบของตารางการอธิบายความหมายและค่าทางสถิติ

ตารางที่ 3 ขนาดตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ที่ทำการศึกษา

ประชากรเป้าหมาย	ภาค	จังหวัด	จำนวน	สัดส่วน	จำนวนเก็บ	พื้นที่เสริม (SRI4)	จำนวน	สัดส่วน	จำนวนเก็บ (30%)	รวม
ผู้สูงอายุ (60 - 69 ปี)	กรุงเทพ และ ปริมณฑล	กรุงเทพ	567,012	36.27	352	สมุทรปราการ	109,587	39.54	115	1,263
		นครปฐม	80,722	5.16	50					
	ภาคกลาง และ ภาคตะวันออก	พระนครศรี อยุธยา	74,239	4.75	46	สระแก้ว	43,532	15.71	46	
		จันทบุรี	47,936	3.07	30					
	ภาคตะวันออก เฉิงเหินอ	อุดรธานี	129,446	8.28	80					
		นครราชสีมา	230,269	14.73	143					
	ภาคเหนือ	เชียงใหม่	185,784	11.88	115					
		สุโขทัย	62,684	4.01	39					
	ภาคใต้	สงขลา	109,844	7.03	68	นครศรีธรรมราช	124,031	44.75	131	
		สุราษฎร์ธานี	75,570	4.83	47					
	รวม		1,563,506	100.00	971		277,150	100.00	292	
ผู้สูงอายุ (70 - 79 ปี)	กรุงเทพ และ ปริมณฑล	กรุงเทพ	271,109	35.67	168	สมุทรปราการ	48,673	33.34	47	614
		นครปฐม	39,788	5.24	25					

ตารางที่ 3 ขนาดตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ที่ทำการศึกษา (ต่อ)

ประชากรเป้าหมาย	ภาค	จังหวัด	จำนวน	สัดส่วน	จำนวนเก็บ	พื้นที่เสริม (SRI4)	จำนวน	สัดส่วน	จำนวนเก็บ (30%)	รวม	
	ภาคกลาง และ ภาคตะวันออก	พระนครศรี อยุธยา	39,476	5.19	25	สระแก้ว	21,266	14.57	21		
		จันทบุรี	24,897	3.28	15						
	ภาคตะวันออก เฉิงเหินอ	อุดรธานี	60,726	7.99	38						
		นครราชสีมา	123,644	16.27	77						
	ภาคเหนือ	เชียงใหม่	69,745	9.18	43	นครศรีธรรมราช	76,048	52.09			
		สุโขทัย	31,132	4.10	19						
	ภาคใต้	สงขลา	58,153	7.65	36						
		สุราษฎร์ธานี	41,367	5.44	26						
		รวม	760,037	100.00	472		145,987	100.00	142		
ผู้สูงอายุ (80 ปีขึ้นไป)	กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล	กรุงเทพฯ	140,334	34.23	87	สมุทรปราการ	23,096	28.42	22	331	
		นครปฐม	21,711	5.30	13						
	ภาคกลาง และ ภาคตะวันออก	พระนครศรี อยุธยา	23,844	5.82	15	สระแก้ว	10,203	12.56	10		
		จันทบุรี	24,897	3.28	15						

ตารางที่ 3 ขนาดตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ที่ทำการศึกษา (ต่อ)

ประชากรเป้าหมาย	ภาค	จังหวัด	จำนวน	สัดส่วน	จำนวนเก็บ	พื้นที่เสริม (SRI4)	จำนวน	สัดส่วน	จำนวนเก็บ (30%)	รวม
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	อุดรธานี	22,696	5.54	14					
		นครราชสีมา	63,390	15.46	39					
	ภาคเหนือ	เชียงใหม่	44,961	10.97	28					
		สุโขทัย	15,912	3.88	10					
	ภาคใต้	สงขลา	34,799	8.49	22	นครศรีธรรมราช	47,967	59.02	45	
		สุราษฎร์ธานี	27,555	6.72	17					
รวม			409,963	100.00	254		81,266	100.00	77	
รวมทั้งสิ้น 2,208 ตัวอย่าง										

ที่มา : Thammasat University Research And Consultancy Institute (2018)

ผลการวิจัย

โดยในการศึกษารังนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เห็นถึงมิติของปัญหาในมุมมองกว้าง และสามารถใช้อ้างอิงในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ และมีความเป็นตัวแทน ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ความต้องการในการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) การใช้และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวัน 4) ปัญหาและความต้องการในชีวิตประจำวัน และ 5) ข้อเสนอแนะ หรือความคิดเห็นเพิ่มเติมของกลุ่มผู้สูงอายุ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามช่วงอายุ และความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Activities of Daily Living: ADL)

ความสามารถในการประกอบ กิจวัตรประจำวัน (ADL)		ช่วงอายุ			รวม
		ตอนต้น	ตอนกลาง	ตอนปลาย	
ระดับ ADL	1. ติดเตียง ¹	3	2	15	20
		0.20%	0.30%	5.00%	0.90%
	2. ติดบ้าน ²	3	6	5	14
		0.20%	0.80%	1.70%	0.60%
	3. ติดสังคม ³	1,196	724	280	2,200
		99.50%	98.90%	93.30%	98.50%
รวม		1,202	732	300	2,234
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

หมายเหตุ จากตารางข้อมูลมีความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และมีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ร้อยละ 5

* มีจำนวน 63 คน ประสงค์ไม่ระบุความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (ADL) จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 2,297 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7

¹ กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

² กลุ่มที่พอช่วยเหลือตนเองได้บ้าง

³ กลุ่มที่ช่วยตนเองได้ดี

ที่มา : Thammasat University Research And Consultancy Institute, (2018)

จากตารางที่ 4 ได้ใช้ดัชนีความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นโดย Mahoney และ Barthel เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการดูแลตนเอง และการเคลื่อนไหว ประกอบด้วย 10 กิจกรรม ได้แก่ การรับประทานอาหาร การหิวผอม การลุกจากที่นอน การใช้ห้องสุขา การควบคุมการขับถ่ายอุจจาระ การควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะ การอาบน้ำ การสวมใส่เสื้อผ้า การเคลื่อนที่ภายในบ้าน และการเดินขึ้นลงบันได 1 ชั้น ในการประเมินจะแบ่งผู้ถูกประเมินออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มที่ช่วยตนเองได้ดี หรือกลุ่มติดสังคม 2) กลุ่มที่พอช่วยเหลือตนเองได้บ้าง หรือ ติดบ้าน และ 3) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ หรือ ติดเตียง ซึ่งจากผลการศึกษาพบข้อที่น่าสังเกตในสูงอายุแต่ละช่วงวัย ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น (อายุระหว่าง 60-69 ปี)

ส่วนใหญ่จะได้รับการประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดสังคม” หรือกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีเกือบทั้งหมด หรือประมาณร้อยละ 99.5 มีเพียงร้อยละ 0.2 เท่านั้น ที่ถูกประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดเตียง” ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความต้องการความช่วยเหลือมากเป็นพิเศษ

2) กลุ่มผู้สูงอายุตอนกลาง (อายุระหว่าง 70-79 ปี)

ส่วนใหญ่จะได้รับการประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดสังคม” หรือกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีเกือบทั้งหมด หรือประมาณร้อยละ 98.9 มีเพียงร้อยละ 0.3 เท่านั้น ที่ถูกประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดเตียง” ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความต้องการความช่วยเหลือมากเป็นพิเศษ

3) กลุ่มผู้สูงอายุตอนปลาย (อายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป)

สำหรับผู้สูงอายุตอนปลายส่วนใหญ่จะได้รับการประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดสังคม” เช่นเดียวกับผู้สูงอายุตอนต้นและตอนปลาย แต่กระนั้น สังเกตได้ว่าสัดส่วนของผู้ที่ถูกประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดเตียง” มีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ประมาณร้อยละ 5.0 ในขณะที่มีผู้ถูกประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดบ้าน” ประมาณร้อยละ 1.7 ซึ่งถือว่ามียุทธศาสตร์ที่มากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ เช่นกัน

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามช่วงอายุและการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ประเภทอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์		ช่วงอายุ			รวม
		60-69 ปี	70-79 ปี	มากกว่า 80 ปี	
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ)*	โทรศัพท์มือถือพีเจียโฟน	476	288	76	840
		47.6%	61.1%	70.4%	53.2%
	โทรศัพท์มือถือสมาร์ตโฟน	523	183	32	738
		52.4%	38.9%	29.6%	46.8%
	แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์	19	7	3	29
		1.5%	0.9%	1.0%	1.3%
	คอมพิวเตอร์	21	6	2	29
		1.7%	0.8%	0.6%	1.3%
อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น smart watch		0	1	0	1
		0.0%	0.1%	0.0%	0.0%

หมายเหตุ ข้อมูลมีความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และมีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ร้อยละ 5

* เนื่องจากผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้หลายตัวเลือก (multiple response) จึงทำให้จำนวนรวมของตัวเลือกทุกตัวเลือกเมื่อรวมกันจึงเป็นไปได้อาจจะมากกว่า 100 %

ที่มา : Thammasat University Research And Consultancy Institute, (2018)

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุทั้ง 3 ช่วงวัย มีข้อที่น่าสังเกต ดังต่อไปนี้

1) กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น (อายุระหว่าง 60-69 ปี)

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้นส่วนใหญ่มีการใช้งาน หรือเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน ในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบพีเจอรี่โฟน ซึ่งส่งผลต่อผู้สูงอายุในแง่ของอัตราประโยชน์การใช้งาน และทำให้ผู้สูงอายุสามารถใช้งานฟังก์ชันที่มีความหลากหลาย และมีประสิทธิภาพมากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบพีเจอรี่โฟน นอกจากนี้ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ยังมีสัดส่วนการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ มากกว่าผู้สูงอายุในช่วงวัยอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งทำให้รูปแบบการใช้งานมีความหลากหลาย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การใช่มากกว่า

2) กลุ่มผู้สูงอายุตอนกลาง (อายุระหว่าง 70-79 ปี)

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุตอนกลางส่วนใหญ่มีการใช้หรือเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือแบบพีเจอรี่โฟน ในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการใช้งาน เช่น ไม่สามารถใช้งานฟังก์ชันบางอย่างที่เครื่องไม่รองรับ หรือไม่สามารถเข้าถึงการให้บริการอินเทอร์เน็ต รวมถึงไม่สามารถใช้งานแอปพลิเคชันบางอย่างได้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้ยังมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ในสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งอาจทำให้มีข้อจำกัดในการใช้งานได้

3) กลุ่มผู้สูงอายุตอนปลาย (อายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป)

จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุตอนปลายส่วนใหญ่มีการใช้หรือเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือแบบพีเจอรี่โฟนในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน ทั้งนี้ผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 29.6 เท่านั้น ที่มีการใช้งานสมาร์ทโฟนซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการใช้งาน เช่น ไม่สามารถใช้งานฟังก์ชันบางอย่างที่เครื่องไม่รองรับ หรือไม่สามารถเข้าถึงการให้บริการอินเทอร์เน็ต รวมถึงไม่สามารถใช้งานแอปพลิเคชันบางอย่างได้ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ในกลุ่มนี้ ยังมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ ในสัดส่วนที่ต่ำมากซึ่งอาจทำให้มีข้อจำกัดในการใช้งานได้

หากพิจารณาจากเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างไม่ใช้โทรศัพท์มือถือ พบว่า ส่วนใหญ่มาจากการที่ผู้สูงอายุ “ไม่มีความรู้ในการใช้งาน/ไม่มีผู้สอน” มากเป็นอันดับหนึ่ง (ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป ทั้งหมดมีผู้ที่ไม่มีความรู้ในการใช้งานฯ มากถึงร้อยละ 51.1 หรือประมาณกึ่งหนึ่ง)

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามหลักสูตรของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้สูงอายุสนใจเข้ารับการอบรม

การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ		ช่วงอายุ			รวม
		60-69 ปี	70-79 ปี	มากกว่า 80 ปี	
หลักสูตรที่ ต้องการฝึกอบรม	1. การค้าขายออนไลน์สำหรับชุมชน	110	35	7	152
		72.4%	23.0%	4.6%	100.0%
	2. การพัฒนาเว็บที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้	143	62	12	217
		65.9%	28.6%	5.5%	100.0%

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามหลักสูตรของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ
และสังคมที่ผู้สูงอายุสนใจเข้ารับการอบรม (ต่อ)

การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	ช่วงอายุ			รวม
	60-69 ปี	70-79 ปี	มากกว่า 80 ปี	
3. อบรมความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	240 68.2%	99 28.1%	13 3.7%	352 100.0%
4. การจัดการเอกสาร งานบัญชี	18 69.2%	7 26.9%	1 3.8%	26 100.0%
5. การพัฒนาศักยภาพคนพิการทางสติปัญญา	11 64.7%	5 29.4%	1 5.9%	17 100.0%
6. การใช้ ICT พื้นฐาน เพื่อความเท่าเทียม	48 67.6%	21 29.6%	2 2.8%	71 100.0%
7. การขายสินค้าออนไลน์	51 77.3%	12 18.2%	3 4.5%	66 100.0%
8. การตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย	35 79.5%	7 15.9%	2 4.5%	44 100.0%
9. ความเข้าใจดิจิทัล	53 65.4%	26 32.1%	2 2.5%	81 100.0%
10. หลักสูตรอื่น ๆ	3 75.0%	1 25.0%	0 0.0%	4 100.0%

หมายเหตุ เป็นคำถามที่เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ จากจำนวนผู้ตอบทั้งหมด 2,297 คน

ที่มา : Thammasat University Research And Consultancy Institute, (2018)

หากพิจารณาจากข้อมูลในตารางที่ 6 จะแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละช่วงวัยมีความสนใจในประเด็นการฝึกอบรมที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น (อายุระหว่าง 60-69 ปี) สนใจหลักสูตรเกี่ยวกับการค้าขายออนไลน์ และการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุตอนกลาง (อายุระหว่าง 70-79 ปี) สนใจหลักสูตรเกี่ยวกับการใช้ ICT พื้นฐาน และเนื้อหาเกี่ยวกับความเข้าใจดิจิทัล ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุตอนปลาย (อายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป) จะไม่มีความสนใจในหลักสูตรใดมากเป็นพิเศษ และมีเพียงเล็กน้อยที่สนใจหลักสูตรเกี่ยวกับการพัฒนาเว็บไซต์

สรุปผลการศึกษา

จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ทำให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น การปรับตัวเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ของผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นที่สังคมควรให้ความสำคัญ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุได้อยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและเห็นคุณค่าในตัวเอง นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยให้ผู้สูงอายุได้สัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ ในโลกไร้พรมแดน และสามารถช่วยลดปัญหาสุขภาพได้อีกด้วย จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุตอนปลายส่วนใหญ่จะได้รับการประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดสังคม” เช่นเดียวกับผู้สูงอายุตอนต้นและตอนปลาย แต่ในสัดส่วนของผู้ที่ถูกประเมินส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม “ติดเตียง” มีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ประมาณร้อยละ 5.0 ในขณะที่มีผู้ถูกประเมินให้อยู่ในกลุ่ม “ติดบ้าน” ประมาณร้อยละ 1.7 ซึ่งถือว่ามีส่วนที่มากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ เช่นกัน ส่วนการมีการใช้หรือเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบพีเจียโฟน คือ กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้นเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งส่งผลดีต่อผู้สูงอายุในแง่ของอรรถประโยชน์การใช้งาน และทำให้ผู้สูงอายุสามารถใช้งานฟังก์ชันที่มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบพีเจียโฟน ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุตอนกลางส่วนใหญ่มีการใช้หรือเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือแบบพีเจียโฟน ในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการใช้งาน และกลุ่มผู้สูงอายุตอนปลายส่วนใหญ่มีการใช้หรือเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือแบบพีเจียโฟน ในสัดส่วนที่มากกว่าโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน ทั้งนี้ มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 29.6 เท่านั้นที่มีการใช้งานสมาร์ตโฟนอยู่ ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการใช้งาน เมื่อพิจารณาข้อมูลในตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละช่วงวัยมีความสนใจในประเด็นการฝึกอบรมที่แตกต่างกันออกไป คือ กลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น (อายุระหว่าง 60-69 ปี) สนใจหลักสูตรเกี่ยวกับการค้าขายออนไลน์ และการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุตอนกลาง (อายุระหว่าง 70-79 ปี) สนใจหลักสูตรเกี่ยวกับการใช้ ICT พื้นฐาน และเนื้อหาเกี่ยวกับความเข้าใจดิจิทัล ส่วน กลุ่มผู้สูงอายุตอนปลาย (อายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป) จะไม่มีความสนใจในหลักสูตรใดมากเป็นพิเศษ และมีเพียงเล็กน้อยที่สนใจหลักสูตรเกี่ยวกับการพัฒนาเว็บไซต์ ซึ่งเห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ต้องการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญและคิดว่าไม่มีความจำเป็นที่จะนำมาเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงของปัญหากับช่วงวัยของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า ช่วงวัยที่ต่างกันของผู้สูงอายุนั้น นำมาสู่ประเด็นปัญหาที่พบเจอในชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันไป ดังนั้น หากภาครัฐต้องการให้ความช่วยเหลือ หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมานี้ จำเป็นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือให้ถูกกลุ่มเป้าหมาย และคำนึงถึงบริบทของช่วงวัยซึ่งมีสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม สถานะการเข้าถึงเทคโนโลยี ตลอดจนสภาพความแข็งแรงของร่างกายที่แตกต่างกันด้วย

ข้อเสนอแนะ

หากพิจารณาจาก “เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างไม่ใช้โทรศัพท์มือถือ และสัญญาณมือถือ” พบว่า ส่วนใหญ่มาจากการที่ผู้สูงอายุ “ไม่มีความรู้ในการใช้งาน/ไม่มีผู้สอน” มากเป็นอันดับหนึ่ง (ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป ทั้งหมด มีผู้ที่ไม่มีความรู้ในการใช้งานฯ มากถึงร้อยละ 51.1 หรือประมาณกึ่งหนึ่ง) ดังนั้น แนวทางการแก้ปัญหา ควรเริ่มจากการจัดอบรมโครงการ การใช้งานโทรศัพท์มือถือเบื้องต้น หรือการจัดทำคู่มือการใช้งานอย่างง่ายที่มีการอธิบายขั้นตอนการใช้งานอย่างชัดเจน (*คู่มือการใช้งานที่ให้มาพร้อมกับโทรศัพท์มือถือ อาจมีอักษรขนาดเล็ก ใช้ศัพท์เทคนิคมากเกินไป และในบางยี่ห้อ/รุ่น จะให้ดาวน์โหลดคู่มือจาก

อินเทอร์เน็ต) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจเป็นอุปสรรคของผู้สูงอายุในการทำความเข้าใจวิธีใช้งาน และเกิดความเหนื่อยหน่าย หรือท้อแท้จนเลิกใช้งานได้ นอกจากนี้ เหตุผลเรื่องการไม่เห็นถึงประโยชน์ในการใช้ และค่าใช้จ่ายที่สูงเกินไป ก็เป็นเหตุผลอันดับถัดมาที่ผู้สูงอายุไม่ใช้โทรศัพท์ ซึ่งสำหรับเรื่องแรกอาจใช้กระบวนการทางสังคม เช่นการให้ ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ที่ใช้โทรศัพท์มาชี้ชวน หรือบอกกล่าวถึงข้อดี รวมถึงสาธิตให้เห็นว่าโทรศัพท์มือถือ สามารถ ใช้ประโยชน์ได้บ้าง เช่น การติดต่อรถฉุกเฉิน การขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนหากมีเหตุฉุกเฉิน หรือ การสั่งสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยไม่ต้องเดินทางไปซื้อหาด้วยตนเอง เป็นต้น ส่วนปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายนั้น ภาครัฐอาจต้องมีการสนับสนุนในรูปของ “โทรศัพท์สวัสดิการ” ซึ่งหากเป็นไปได้จะช่วยผู้สูงอายุในกลุ่มที่มีความ ยากจน หรือมีปัญหาทางเศรษฐกิจได้มาก



References

- Chuchuang, Israporn. (2012). The study of best practice to participate in social development activities of the senior citizens club, Muang district, Nakhon Pathom province (การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสังคมของชมรมผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม). **Veridian E-Journal, Silpakorn University**, 5(2): 499-512.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute. (2016). **Situation of the Thai Elderly 2015 (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558)**. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public.
- _____. (2016a). **Situation of the Thai Elderly 2016 (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559)**. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- _____. (2018). **Situation of the Thai Elderly 2018 (รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561)**. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Kchanan, Ratima. (2018). **Aging Society and Driving the Thai Economy (สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย)**. [Online]. Retrieved March 29, 2020 from https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2561/jul2561-1.pdf
- Loipha, Samarn. (2014). The Internet Use Behavior of Adults in The Rural Area (พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใหญ่ในเขตชนบท). **Information**, 21(2): 18-28.
- National Statistical Office. (2014). **Report on the 2014 Survey of the Older Persons in Thailand (การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557)**. [Online]. Retrieved March 29, 2020 from <http://www.nso.go.th/sites/2014en/Pages/survey/Social/Demographic,%20Population%20and%20Housing/The-Survey-Of-Elderly-In-Thailand.aspx>
- _____. (2015). **Factors Affecting Internet Usage for the Elderly in Thailand 2014 (ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557)**. [Online]. Retrieved March 29, 2020 from <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99ICT>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). **National Economic and Social Development Plan (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564)**. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Saraphon, Thidarat. (2018). Information Need to Improve Quality of life for the Elderly of Elderly School in Ma-Aue Sub-District, Thawatburi District, Roi-Et Province (ความต้องการสารสนเทศของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลมะอี่ อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด). **NRRU Community Research Journal**, 12(3): 114.

- Savangkit, Weenarut. (2019). Development of Elderly People's Information Technology Competency in Chiang Rai Province by Competency-Based Training (การพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย โดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมฐานสมรรถนะ). **Journal of Chandrakasemsarn**, 25(2): 81.
- Thammasat University Research And Consultancy Institute. (2018). **Thailand Digital Inclusion Research Activity (กิจกรรมการศึกษาวิจัย Thailand Digital Inclusion)**. Digital economic and social development plan project.
- United Nation. (2015). **World Populations Ageing 2015**. New York: United Nation.